

ТАКТИЧНІ ЗАСОБИ СЛІДЧОГО У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

INVESTIGATORS' TACTICAL MEANS IN THE PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CORRUPTION OFFENSES

Ю. В. КОЛЕСНИК

Kolesnyk Y.

*здобувач наукового ступеня, Національна академія Служби безпеки України
(Науковий керівник – доцент С. С. Кудінов)*

За сучасних умов боротьба з корупцією в Україні набула загальнодержавного характеру, оскільки це явище уразило державні структури, кредитно-фінансову систему, сферу підприємницької діяльності і стала надійним прикриттям організованих злочинності. Корупція як протиправне явище – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1]. Це найбільш складні для розкриття й розслідування злочини, що в певній мірі пояснюються притаманним їм особливостям механізму слідоутворення.

Проблема розкриття корупційних правопорушень значною мірою залежить від правильної організації самого ходу досудового розслідування, ретельного планування процесуальних та інших дій за кримінальним провадженням. Для досягнення мети і вирішення завдань досудового розслідування слідчі наділені правом здійснення великого комплексу процесуальних дій, в якому особлива роль відведена слідчим (розшуковим) і негласним слідчим (розшуковим) діям,

які виступають самостійними процесуальними засобами збирання й перевірки доказів. Розслідування корупційних злочинів визначається перш за все сукупністю тактичних прийомів, що використовуються під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій на окремих етапах досудового розслідування.

Виявлення, вилучення й дослідження інформації про вчинення службових злочинів має особливості й складнощі, що характерні для певної частини кримінальної діяльності в службовому середовищі. Це вимагає здійснення активних оперативно-розшукових заходів й проведення дослідчих перевірок з можливістю оперативно-тактичного використання у сфері процесуального доказування отриманих відомостей про ознаки злочинів. В свою чергу, отримання органами досудового розслідування матеріалів з результатами оперативно-розшукової діяльності, що вказують на встановлення ознак вчинення корупційного злочину, має певні організаційні й тактичні особливості, направлені на своєчасне прийняття законного рішення щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і початку кримінального провадження.

На початковому етапі досудового розслідування перед слідчим часто постає необхідність приймати рішення щодо пріоритетності виконання певних або інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій за умови гострого дефіциту часу, інформаційної недостатності або так званої інформаційної рівноваги

коли існує рівна кількість доводів «за» та «проти» прийняття конкретного рішення. Часто такий вибір стає доволі складним. Виникає завдання доповнення інформації, а рішення, яке було намічене, відкладається і на певний час поступається місцем іншому – суто інформаційного характеру, яке переслідує мету збирання відомостей.

До основних завдань, які вирішуються слідчим на подальшому етапі розслідування корупційного злочину, слід віднести такі: закріплення та перевірка зібраних доказів шляхом проведення вербальних слідчих (розшукових) дій, доручення проведення судових експертиз тощо; формування системи доказів, які вказують на причетність до вчиненого злочину особи підозрюваного, зокрема його винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, форми вини, мотивів і мети; визначення виду і розміру шкоди, завданої потерпілому в ході корупційного злочину; перевірка на причетність особи підозрюваного до вчинення ним інших злочинів корупційної спрямованості; подолання протидії з боку зацікавлених осіб; дослідження обставин, які впливають на ступінь тяжкості корупційного злочину; встановлення всіх інших співучасників злочину. Значна увага на цьому етапі розслідування повинна приділятися проведенню у взаємодії з оперативними підрозділами тактичних операцій, особливо таких, що спрямовані на подолання протидії розслідуванню.

Ефективність розслідування корупційних злочинів визначається насамперед сукупністю тактичних прийомів і способів, що використовуються при проведенні слідчих (розшукових) дій. Виходячи з того, що такі злочини знаходять відображення в різноманітних документах, слідчий повинен ознайомитися з нормативними документами – положеннями, інструкціями, наказами тощо, які регламентують діяльність службової особи, коло її обов'язків. В процесі огляду ретельно вивчаються документи, в котрих знайшли відображення ознаки допущеного зловживання, надання службовій особі різноманітних матеріальних послуг

або інших послуг нематеріального характеру. Зловживання службовими повноваженнями, одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди на свою користь чи користь інших осіб зазвичай знаходять своє відображення в різноманітних документах, оскільки дані злочини є такими, що «самодокументуються». Активність суб'єктів зловживань службовими повноваженнями починається з процесу створення документів, супроводжується виготовленням й оперуванням документами й завершується ними. Документи є цінними носіями й джерелами інформації, що дозволяють простежити всю діяльність посадової особи, починаючи від моменту їх створення, визначити характер такої діяльності, її спрямованість, особливості на тому або іншому етапі, що становить інтерес для контролюючих, правоохоронних органів та інших суб'єктів пізнання, скласти уяву про коло її учасників, їх функціях, руху товарно-матеріальних цінностей та грошей, а також про багато які з інших обставин [2, 28].

Зважаючи на прихований, латентний характер корупційних злочинів, обмежену можливість доказування факту їх вчинення лише відкритими процесуальними діями, особливого значення під час досудового розслідування таких злочинів набувають негласні слідчі (розшукові) дії. У тому випадку, коли матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані для початку досудового розслідування, доручення слідчого, прокурора на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, як правило, надається оперативному підрозділу, співробітниками якого виявлено злочин, враховуючи при цьому його повноваження й можливості, а за відсутності повноважень на проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії – іншому відповідному оперативному підрозділу цього ж правоохоронного органу. Враховуючи те, що процесуальне рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії реалізується на підставі постанови слідчого чи прокурора, а не на підставі їх доручення і обов'язковим

для уповноважених оперативних підрозділів є виконання саме постанови, якою доручається проведення таких процесуальних дій, в матеріалах досудового розслідування повинна бути відповідна постанова слідчого, прокурора, а копію її доцільно додавати до письмового доручення уповноваженому оперативному підрозділу. Тому правильним буде додавати до письмового доручення не лише ухвалу слідчого судді чи постанову слідчого, прокурора, а і ухвалу слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, і відповідну постанову слідчого, прокурора. Уповноважений оперативний підрозділ не має права передоручати виконання доручення іншим оперативним підрозділам, проте може залучати їх співробітників до виконання поставлених в дорученні завдань [3, 53], але виконавцем процесуальної дії може виступати лише

співробітник уповноваженого підрозділу, на якого й покладається відповідальність за виконання доручення слідчого, прокурора.

Обстановка, в якій триває кожне досудове розслідування, має специфічний характер, оскільки формується під впливом низки об'єктивних та суб'єктивних факторів. Така обстановка впливає на рішення слідчого, прокурора щодо потреби й можливості проведення конкретної слідчої (розшукової) дії, вибору ним часу, місця, тактичних прийомів її проведення. На відміну від початку кримінального провадження, на наступному етапі досудового розслідування оперативно-розшукові заходи мають підпорядкований характер і повинні проводитися лише за дорученням процесуальної особи і за оптимальних умов для забезпечення здійснення слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Закон України «Про запобігання корупції»* // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. *Яковлев М. М.* Проблемы теории и практики выявления и расследования преступлений, связанных с профессиональной деятельностью : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / М. М. Яковлев. – М., 2007. – 60 с.
3. *Колесник В. А.* Негласні слідчі (розшукові) дії : кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В. А. Колесник. – К. : Прецедент, 2014. – 135 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ISSUES INVESTIGATING CORRUPTION ELECTION TECHNOLOGY

В. П. Корж
Korg V.

доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики, Харківський національний університет внутрішніх справ

Удосконалення традиційних і розробка нових методів розслідування злочинів-важлива умова ефективності діяльності слідчих органів Це особливо актуально на

сучасному етапі розвитку нашої держави в умовах економічної, політичної, соціальної кризи, коли конституційні норми, закони, моральні цінності перетворилися в правила